

REMISSVAR

2015-06-18

dnr 1.2.1-2015-398

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar avseende Riksantikvarieämbetets rapport om Farokonventionen - Europarådets ramkonvention om kulturarvets samhälleliga värde Ku2014/591/KA

Vi samer är urfolket i Sápmi. Vårt folk har sedan urminnes tider bott i och förvaltats dess land och vatten med stor respekt och försiktighet. Vi är en del av landskapet i Sápmi. Våra liv – våra näringar och kulturyttringar – anpassas för att flexibelt balansera mellan vad naturen kan ge och vad vi kan ta (bruka) utan att förbruka naturen. Sametinget i Sverige är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament. Sametingets syfte är att förbättra de svenska samernas möjligheter som ursprungsfolk att bevara och utveckla sin kultur. Sametinget har tagit del av rubricerad remiss och lämnar följande synpunkter.

Sametinget avvisar helt Riksantikvarieämbetets rekommendationer att Sverige ska ansluta sig till Farokonventionen.

Sametingets uppfattning är att Riksantikvarieämbetet lagt ner mycket tid på denna utredning som vi dock anser är mycket bristande. Redan i utredningens genomförande har man brutit mot FN:s konvention om mänskliga rättigheter samt Konventionen om biologisk mångfald som tillförsäkrar samerna rätt att delta fullt och effektivt i genomförandet av denna och högst berör det samiska kulturarvet. Man har i utredningen helt utelämnat konsekvensanalyser över hur en ratificering av Farokonventionen skulle påverka det samiska folkets rätt till sin egen kultur. Av vad Sametinget kan utläsa av utredningen kommer konventionen att påverka myndigheters förhållningssätt till de samiska rättigheterna. Sametinget utläser att syftet med Farokonventionen är att kulturmiljöfrågor ska vägas in i arbetet för att bättre nå en långsiktig hållbar utveckling. I det tolkar Sametinget att det ligger ett tillväxtperspektiv. Som Sametinget uppfattar ska det öppnas upp för möjligheten att genom att kulturbegreppet ska definieras efter ett individperspektiv samtidigt som ägarbegrepp över sin kultur utfasas kommer det att medföra stora konsekvenser för den samiska kulturen och det samiska folket. Enligt konventionen ska kulturbegreppet kunna omdefinieras om och om igen utifrån individen. Det ska ligga på individens vilja att vara en del av kulturer och därmed ska ingen kunna "äga" en kultur. Sametinget anser att Sverige genom sitt statsklick inte är i behov av en ratificering av Farokonventionen. Det finns redan verktyg för att kunna tillgodose människors vilja att vara del av eller ta del av kulturer.

Sametinget anser att en ratificering av Farokonventionen är ett hot mot samernas kultur och det samiska folket. Det pågår ett arbetet med Nordisk samekonvention. En anslutning till

Cujuhus/adress	Telefovdna/telefon	Fákxa/tefefax
Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA		
Besök: Adolf Hedinsvägen 58	0980 - 780 30 (växel)	0980 - 780 31
e-post: kansli@sametinget.se		
Org.nr.: 202100-4573		www.sametinget.se

Farokonventionen kan komma att undergräva arbetet med Nordisk samekonvention.

Sametingets disposition i detta remissvar är att kommentera ett urval av utredningen. Sedan följer en beskrivning av Sametinget och den organisering som redan finns för den samiska kulturen.

1:1 Beskrivning och utgångspunkter för regeringsuppdraget

"En grundlig analys och tolkning av konventionen har varit en förutsättning för att kunna undersöka vilken relevans och vilken betydelse Farokonventionen har för svenskt vidkommande. Konsekvensanalysen fokuserar särskilt på hur konventionen utmanar traditionella sätt att betrakta och förhålla sig till kulturarv och kulturmiljö i Sverige. Analysen behandlar även vad en ratificering skulle få för praktisk inverkan på det arbete som utförs av svensk offentlig kulturmiljöförvaltning. En utgångspunkt för uppdraget har varit att konventionen inte kräver några författningsmässiga ändringar."

- Sametinget anser att bristerna i utredningens genomförande och Riksantikvarieämbetets förslag verkligen utmanar den samiska kulturens rättigheter.

1:2 Metod och genomförande

Sametinget anser att Riksantikvarieämbetet inte behandlat de tematiska fördjupningarna grundligt, när det saknas en konsekvensanalys över hur en ratificering av konventionen skulle ge återverkningar för den samiska kulturen. RAÄ har funnit att konventionen är komplex till sin karaktär och har identifierat konventionens viktigaste kärnfrågor. Rapporten har fokuserat på de teman och frågor som har relevans för svensk offentlig kulturarvspraktik och för de offentliga myndigheter och institutioner som arbetar inom området. Där saknas konsekvensanalys över hur de samiska rättigheterna ska kunna tillgodoses, man har i utredningen fokuserat på att enligt Farokonventionen ska inte sär rättigheter kunna finnas.

1:3 Material och källor

I rapporten har en genomgång gjorts av hur de centrala myndigheterna på kulturmiljöområdet i Sverige arbetat inom respektive tema under den senaste tioårsperioden. Sametinget är sektorsmyndighet för den samiska kulturen och dess kulturyttringar däribland renkötseln och övriga samiska näringar. Det är en brist i utredningen att inte ha tittat så djupt i sitt uppdrag att man inte uppmärksammat att den samiska kulturen inte bara är kulturmiljö som ligger under länsstyrelsens ansvar. Den samiska kulturen är en kultur som är just så levande som Riksantikvarieämbetet anser vara så eftersträvansvärt att man är beredd att föreslå en konvention som förbjuder sär rättigheter.

Rapporten har förankrats inom Riksantikvarieämbetet genom en särskilt tillsatt referensgrupp. Dessutom har även en extern forskare anlåtats för att särskilt utreda konventioner som instrument för offentlig kulturmiljöförvaltning (se Erlandsson 2013).

- Sametinget anser att i en sådan här viktig utredning skulle Sametinget ha varit en självklar part i referensgruppen. Utredningen har pågått utan insikt om samernas

Cujuhus/adress	Telefodna/telefon	Fåksa/telex
Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA		
Besök: Adolf Hedinsvägen 58	0980 - 780 30 (växel)	0980 - 780 31
e-post: kansli@sametinget.se		
Org.nr.: 202100-4573		www.sametinget.se

ställning som urfolk och folk i Sverige.

4:3 Hur mäta kulturarvets monetära värde?

"Även om konventionen ger uttryck för att kulturarvets värden ska respekteras i förändringsprocesser står det klart att den alternativa väg som Farokonventionen förespråkar syftar till att kulturarvet ska nyttjas och förändras i en samtida ekonomisk verklighet. Kulturarvet betraktas, enligt Farokonventionen, därmed som ett ekonomiskt kapital vilket ska omsättas i arbetet för en ekonomiskt hållbar utveckling."

- Sametinget saknar analys över hur konsekvenserna blir för den samiska kulturen om konventionen skulle ratificeras.

5 Konventionens perspektiv på rättigheter och skyldigheter

5:3 Individ eller kollektiv?

"Om det andra stycket i konventionens artikel 1 studeras närmare erkänner den att det finns ett individuellt och kollektivt ansvar gentemot kulturarvet (punkt 1 b). Här kan det dock noteras att betoningen ligger på ordet *ansvar*. Folkrättsexperten Elsa Stamatopoulou understryker i sin studie om legala instrument inom kulturområdet, att det är både tänkvärt och intressant att begreppen *individuellt och kollektivt ansvar* gentemot kulturarvet finns med i Farokonventionen, medan ordet *rättigheter* undviks helt tillsammans med ordet *kollektiv*. Kollektiva grupper omnämns alltså inte, varför Stamatopoulou framhåller att den som legalt instrument inte har bäring på minoritetsrättigheter eller andra kollektiva grupprättigheter. Stater tillskrivs inte heller enligt Farokonventionen några legala möjligheter att skydda utpekade gruppers kulturella rättigheter."

- Sametinget saknar konsekvensanalys hur detta påverkar det samiska folket."

Syftet med införandet av Sametinget som statlig institution var att ge samerna ett betydande inflytande i frågorna som berör den samiska kulturen och de samiska näringarna. Sametinget ser att det fortfarande finns luckor att fylla för att syftet med ett betydande inflytande fullt ut ska kunna uppfyllas. Den samiska kulturen och näringarna ska kunna värnas och utvecklas efter hur samerna själva anser. Som samisk folkvald institution och myndighet är Sametinget den myndighet som samiska frågor ska behandlas i.

Sametingslagen anger Sametingets formella status i första paragrafen: "*I denna lag ges bestämmelser om en särskild myndighet - Sametinget - med uppgift främst att bevaka frågor som rör samisk kultur i Sverige*". Sametingsutredningen (SOU 2002:77) konstaterade: "*Det är numera alltså ostridigt att samerna har en rätt till kulturell autonomi och detta förutsätter en viss grad av självstyre*".

Sametinget anser det vara en brist i Riksantikvarieämbetets utredning att inte alls överhuvudtaget nämna samerna som urfolk och/eller göra en konsekvensutredning hur Farokonventionen skulle påverka samernas rättigheter till sin kultur.

Cujuhus/adress	Telefvdna/telefon	Fåksa/telex
Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA		
Besök: Adolf Hedinsvägen 58	0980 - 780 30 (växel)	0980 - 780 31
e-post: kansli@sametinget.se		
Org.nr.: 202100-4573		www.sametinget.se

En av rättigheterna och själva grundtanken i urfolksdeklarationen, som är en tolkning av deklarationen om mänskliga rättigheter och de internationella konventioner som gäller för alla, är rätten till självbestämmande. Självbestämmande handlar om rätten för ett folk att själv bestämma sin politiska status och sin sociala, kulturella och ekonomiska utveckling. Självbestämmande för urfolk gäller autonomi innanför existerande gränser och inte att bilda en egen stat. Urfolken är i hög grad bärare och bevarare av den kulturella och biologiska mångfalden.

På politisk nivå deltar politiker på Permanent Forum, ett sedan 2002 inrättat FN-organ för ursprungsfolk. Samernas historia är på många sätt lik andra urfolks och eftersom man delar erfarenheter är det nödvändigt att samarbeta på det internationella planet.

Samerna har rätt att delta i olika beslutsprocesser och på olika nivåer. Den möjligheten finns genom den organisering som finns bland samerna främst genom konstruktionen av Sametinget som folkvalt organ och myndighet. Där finns också nivån där samebyarna är rättighetshavare till markerna inom Sápmi.

Det finns tre Sameting i Norden. Även i Ryssland finns ett folkvalt organ, men utan officiell status. Sametinget i Sverige har på politisk nivå språknämnd, kulturnämnd, rennäringarnämnd, näringsnämnd samt även ett ungdomsråd. Samerna i Finland äger språklig och kulturell autonomi (självstyre) i sina hembygdsområden, enligt finska grundlagen. Enligt Norges grundlag ska statliga norska myndigheter skapa förutsättningar för samerna att bevara och utveckla sitt språk, sin kultur och sitt samhällsliv. De tre sametingen har ett gemensamt råd som kan driva frågor som är gemensamma för alla samer, t ex i EU. Det kallas Samiskt parlamentariskt Råd. I rådet sitter sju representanter från vardera sameting. Ordförandeskapet roterar. Regelbundet arrangeras även parlamentarikerkonferenser då samtliga samepolitiker plus representanter för de ryska samerna som observatörer kan diskutera gemensamma frågor och utmaningar, t ex exploateringen av de arktiska områdena. Samisk Parlamentarisk Råd etablerades år 2000. Det övergripande syftet är att stärka det gränslösa samarbetet mellan samer och föra samernas gemensamma talan internationellt. Ordförandeskapet roterar mellan de tre Sametingen. Ländernas olika lagstiftningar och tillämpningar gör det svårt att direkt överföra praktiska exempel och på så vis ta stöd av varandra. Utmaningen i Sápmi är att ta ett gemensamt ansvarstagande för skyddet av att dela den samiska traditionella kunskapen. Landskapet, inklusive vattenområdena, bör betraktas som en odelbar helhet där natur- och kulturvärdena hör samman och där det är angeläget att tillvara samernas kunskaper om den biologiska mångfalden och det samiska brukandet av kulturmiljön. Landskapsperspektivet, som det talas om i Riksantikvarieämbetets utredning är också i överensstämmelse med det traditionella samiska bruket av området, där stora områden med dess land, vatten och växt- och djurresurser har varit resurskälla och livsmiljö för den samiska samlar-, fångst och renskötselkulturen. Vi har möjligheterna internationellt att oberoende nation och urfolk ta lärdomar av och att stärka varandra då de gemensamma målen är självklara för oss och en del av vårt levnadssätt.

I den svenska strategin för biologisk mångfald och ekosystemtjänster uttalas det att regeringen i det internationella arbetet särskilt satsar på att utveckla och stödja åtgärder för

Cujuhus/adress	Telefvdna/telefon	Fåksa/telex
Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA		
Besök: Adolf Hedinsvägen 58	0980 - 780 30 (växel)	0980 - 780 31
e-post: kansli@sametinget.se		
Org.nr.: 202100-4573		www.sametinget.se

att nå Aichimålen enligt bland annat följande: Aichimål 18 där Sverige ska ha en ledande roll i erkännandet av traditionell kunskap och urfolkens rättigheter. På CBD:s partsmötet 2014 beslutade parterna att anta ett handlingsprogram för artikel 10(c) hållbart sedvanebruk av biologisk mångfald. Det är en viktig del i arbetsprogrammet för artikel 8(j) och relaterade frågor inom konventionen för att säkerställa fullt och effektivt deltagande av urfolk i genomförandet av konventionen. En grundprincip är att traditionell kunskap ska värderas lika som annan kunskap. Sametinget har genomfört en utredning *Traditionell kunskap och sedvänjor inom den samiska kulturen – relaterat till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald*, publicerad 2007. Sametinget har även framtagit ett policydokument för *Árbediehtu*, samisk traditionell kunskap. Dokumentet är nära knutet till Sametingets livsmiljöprogram *Eallinbiras*. CBD och dess protokoll samt arbetsprogram är viktiga instrument i Sametingets arbete med att samiska intressen ska tillgodoses fullt ut på alla nivåer i Sverige.

Annan organisering av det samiska samhället - inte uttömmande exempel

Samerådet är en NGO-organisation för alla samer. Samerådet är en pansamisk kulturpolitisk och politisk samarbetsorganisation för samiska organisationer i Finland, Norge, Sverige och Ryssland. Rådets överordnade målsättning är att ta tillvara samernas intressen som ett folk och styrka samernas sammanhållning över landgränserna. Samerådet har en representant i Arktiska rådet.

Svenska Samernas Riksförbund, SSR är en politiskt obunden intresseorganisation för rennäringen och samiska näringslivs- och samhällsfrågor. Samebyar och sameföreningar är medlemmar i SSR. Saminuorra organiserar samiska ungdomar.

Samebyarna är sakägare och förvaltare av den samiska renskötselrätten.

Sameföreningar är ideella intresseorganisationer som tar tillvara de lokala samiska kulturintressena.

I detta ärende har Sametingets avdelningschef för Samhälle, näring och miljö beslutat. Näringshandläggare/samhällsplanerare Laila Rehnfeldt har varit föredragande.

Lars-Ove Sjajn

Laila Rehnfeldt

Cujuhus/adress	Telefovdna/telefon	Fákxa/teleafax
Box 90, 981 22 GIRON/KIRUNA		
Besök: Adolf Hedinsvägen 58	0980 - 780 30 (växel)	0980 - 780 31
e-post: kansli@sametinget.se		
Org.nr.: 202100-4573		www.sametinget.se